

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
השרות הפסיכולוגי ייעוצי

רח' דבורה הנביאה 2, ירושלים 91911 טל: 02/5603249, 02/5603251 פקס: 02/5603256
www.education.gov.il/shefi

כאן, בארץ הזאת...

סדנאות הכנה לקראת מפגשים בסביבה רב תרבותית

אורית ברג – אגף תכניות סיוע ומניעה

"יהודי, ערבי, דרוזי ונוצרי נפגשו ב..."

נשמע כמו התחלה של בדיחה טובה? אז זהו, שלא. ארבעתם נפגשים כל יום מחדש, כאן, בביתם – מדינת ישראל. לאן שלא תביט – לאחור, לפנים ולצדדים כולנו כאן – אזרחים שווי זכויות, שכנים – אתה יודע, ישראלים.

תלמידי ישראל חיים בחברה רב תרבותית שמחנכת את ילדיה לאור ערכי הדמוקרטיה, הסובלנות והשוויון. מערכת החינוך כולה, על מגזריה ומוסדותיה דורשת ואף מיישמת – טיפוח עמדה סובלנית המבוססת על כבוד הדדי וקבלה. יחד עם זאת, בתי הספר של תלמידינו מחולקים לפי מגזר, דת, גיל, אזור מגורים ולעיתים אף מגדר. נוצר מצב בו בבית הספר עצמו הדיון הרב תרבותי הוא דיון תיאורטי בתוך קבוצת הדומים, בעוד המפגש הרב תרבותי האמיתי בין דתות ומגזרים מתרחש מחוץ לכותלי בית הספר ולרוב אף מחוץ למסגרת המשפחתית. היכן נפגשים הנער הערבי והנער היהודי? הנער הנוצרי והנער הדרוזי? ברחוב, בקניון, בטיול ובכביש... מפגשים ספונטניים לא פורמאליים, ולרוב לא מוגנים.

האם אנו מכינים את תלמידינו הערבים לרגע בו הרופא שיבדוק אותם בבית החולים יהיה ממוצא יהודי? האם אנו מכינים את תלמידינו היהודים לרגע בו הרופאה שתבדוק אותם בבית החולים תהיה ממוצא ערבי?

האם אנחנו מכינים את תלמידינו לרגע בו המלצר במסעדה יהיה ממגזר אחר? מדת אחרת? דובר שפה אחרת? והמוכרת בחנות, ונהג המונית, והטכנאי, והמורה?

וחשוב מכל – האם אנו מכינים את תלמידינו לרגע בו יפגשו נערים ונערות שוני מגזר ושוני דת בסיטואציה חברתית לא פורמאלית... האם לימדנו אותם לדבר זה עם זה? האם לימדנו אותם להקשיב?

כמחנכים במדינה דמוקרטית אנו תרים ללא הרף אחר הדרך להכין את תלמידינו למפגש עם קבוצות שונות דת ומגזר. העמדה הרב תרבותית שמנחה אותנו כמערכת קוראת לצוותי החינוך לזהות במפגש הרב תרבותי הזדמנות להרחבת אופקים, להכרות עם עולמות שונים

אך קרובים. הזדמנות לחדד שאלות של זהות עצמית מול מפגש עם זהות שונה. הזדמנות להביע סקרנות, עניין, פתיחות ולהעשיר זה את עולמו של זה.

"כרה תרבותיות טאונה האמצעות פלא רק פלאחר השונה יש צרק, אלא אתה צריך אותו כדי שצולמק יהיה פלט יותר וצער יותר. בחברה רב תרבותית הקבוצות השונות ... חיות בשותפות ובהצעה הדדית." (ד"ר שפיק מסלאחה, 2004)

אנו מאמינים כי כישורי החיים היומיומיים שאנו מלמדים את תלמידינו – פיתוח העצמי, קבלת השונה, התמודדות עם מצבי לחץ, התמודדות עם שינויים וויסות רגשי ועוד... כישורי החיים הללו ישרתו נאמנה את ילדינו במפגש הרב תרבותי, ויתירה מזאת, אנו מאמינים שכישורי החיים של ילדינו אף יתעצמו ויתגבשו מעצם המפגש הרב תרבותי.

עבודה חינוכית אינה מסתיימת לעולם. יש להכין את תלמידינו למפגש הרב תרבותי היומיומי. יש הכרח לבסס בקרב התלמידים ערכים של סובלנות, שוויון וכבוד לאדם באשר הוא אדם, ולגנות התנהגות מפלה וגזענית. כולנו מקבלים, חדשות לבקרים, תזכורת להבנה שחובה עלינו להעניק לתלמידינו כלים למפגש הרב תרבותי הלא פורמאלי, היומיומי, כלים שיפתחו את עיניהם ואת לבם. כלים שיאפשרו להם לא לחוש מאוימים מול האחר, כלים שיספקו להם תחושת מוגנות וקבלה.

תהליך ביסוס עמדה רב תרבותית, תהליך שינוי עמדות גזעניות והכחדה של התנהגויות אלימות מחייב עבודה חינוכית רציפה אשר עושה שימוש במתודות שונות, בחזרה על תכנים ובהבניה הדרגתית חווייתית ותודעתית. במקביל, אנו נדרשים לעצור את השגרה ולקיים דיון חינוכי לאור אירועים שונים המתרחשים בארץ ובעולם.

טרם היציאה לחופשת הקיץ אנו בוחרים לעצור את השגרה ולדון עם תלמידינו אודות התנהלותם במרחבי המפגש הרב תרבותי היומיומי במדינת ישראל. נקיים עם תלמידינו דיון בו נעזור להם להבין את ההשתמעויות הרגשיות, החברתיות, המוסריות והחוקיות של המפגש הרב תרבותי. דיון בו נאפשר להם לחדד הן את תפיסת עולמם, והן את ההשתמעויות החד משמעיות של היותנו אזרחים שומרי חוק במדינה דמוקרטית. דיון שיעזור להם לפגוש את מי שעומד מאחוריהם, מלפניהם ומצדדיהם במבט גלוי מתוך תחושת בטחון וכבוד הדדי.

מסרים שחשוב להעביר בכיתות:

1. מסר של חברה רב תרבותית כחברה חזקה, עשירה ומקדמת
2. מסר של חברה רב תרבותית שמאפשרת פיתוח אישי וזהות ייחודית.
3. מסר של פתיחות, הומניזם וכבוד האדם באשר הוא.
4. גיבוי מוחלט וחד משמעי לגזענות ואפלייה
5. גיבוי מוחלט וחד משמעי לאליומות

6. הדגשת החובה לפעול מתוך שיקול דעת מוסרי.
7. לכל ילד ולכל אדם יכולת לשלוט בתוקפנות ולהימנע מאלימות.
8. יש לזהות מצבי הסתה, התלהמות, לחץ חברתי ולהימנע מהם.
9. ערכי הדמוקרטיה, שלטון החוק, הצדק והמשפט.

לשימושכם, חומרים ותכניות בנושא קבלת השונה, שיח רב תרבותי ומניעת גזענות

קש"ר – קשב ושיח רב תרבותי – יצירת שיח מוגן בנושאים קנפליקטואליים (בעברית, ערבית ואנגלית)

שיח מוגן על שייכות וזהות - הצעות לשיחות בבתי"ס במגזר הערבי, לחט"ב ולחט"ע,

ברוכים השווים – אוסף פעילויות בנושאי מד שמ"ש – מגוון, דמיון, שונות, מקום, שיוויון

האחר הוא אני - הזמנה להתבוננות – מצגת כבסיס לעבודה עם חדרי מורים וצוותי מקצוע

מפגשים בחברה הישראלית: יוצרים סביבה בטוחה ומכבדת - בעברית

מפגשים בחברה הישראלית: יוצרים סביבה בטוחה ומכבדת – בערבית

בנוסף, רצ"ב הצעות לדיון וסדנאות לתלמידי החטיבה והתיכון.

אם במסגרת הדיון בכיתות יעלו תכנים קיצוניים של ביטויי חששות או לחילופין תוקפנות, חשוב להתייעץ לגביהם עם היועצת החינוכית, הפסיכולוגית החינוכית והמנהל/ת.

בנוסף, אנא קדמו כל רעיון או יוזמה חברתית שיעלו התלמידים למען קידום תהליכי סובלנות, רב תרבותיות וכבוד הדדי בקהילה.

בכבוד ובהערכה

צוות אגף תכניות סיוע ומניעה , שפ"י

מדינת ישראל - סופר ישראלנד?

דיון אקטואלי בנושא המפגש הרב תרבותי במדינת ישראל

קהל היעד: תלמידי כיתות ז' – י"ב בכל הזרמים ובכל המגזרים

מטרות:

1. התלמידים יקבלו מידע מהימן אודות אירוע אקטואלי – רלוונטי מהקיץ שעבר
2. התלמידים ישוחחו על האירוע תוך עיבוד רגשות ועמדות
3. התלמידים יחשפו לעמדת הגינוי הברורה של החברה הישראלית כלפי הפרדה על רקע דת, מגזר או מגדר.
4. התלמידים יחשפו למושגים רלוונטיים, כגון: הפרדה, גזענות, אפליה, שיקול דעת, רב תרבותיות, מפגש רב תרבותי, דמוקרטיה.
5. התלמידים יחשפו לעמדה המאמינה ברב תרבותיות ובהומניזם.
6. התלמידים יחשפו לערכי כבוד האדם, פיוס והדדיות.

אתגרות לבנו:

- מומלץ להרחיב את ההתייחסות מצד לאירוע הספציפי לכדי ראייה רחבה על מפגשים רב תרבותיים בהקשר לא פורמאלי, כאשר הם ניתנים ורצוי להתאים את הפעילויות המוצגות לקראת כל יציאה מחוץ לאולמות בית הספר, לטיול או לחופשה.
- ייתכן שיעלו גם קולות של הזדהות עם ההפרדה או אפילו ביטויי תוקפנות. חשוב לאפשר ביטוי של כל קול, למרות הקושי. אפשר של ביטוי אוטנטי מהווה שרף לנפש התלמיד והלמנה אמיתית לדיון לקראת שניו צמדות. אם יעלו קולות קיצוניים נלמין טווח התייחסויות של התלמידים האחרים.
- עלינו להדגיש כי קיים הבדל בין תפיסה וצמדה פוליטית לבין התנהגות גזענית ומפלה שהיא פוליטית ואסורה.
- לבסוף, נשמע צמדה חד משמעית ונחרצת שלנו המבוססת, כמיצטי המצרכת החינוכית והחברתית. צמדה שתומכת במפגש הרב תרבותי

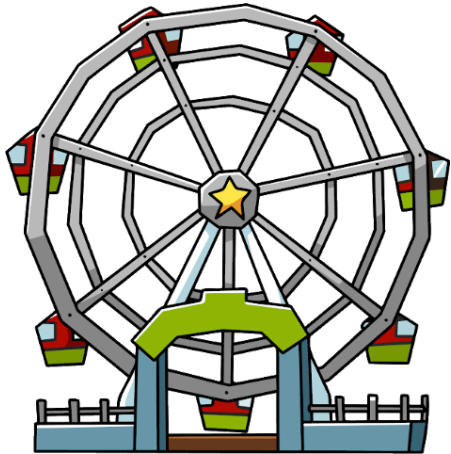
ומאנה הפרדה על רקע דת או מוצא. צמדה אשר תהווה סמן מוסרי נחשף וברור.

מהלך הדיון:

- מי שמע / קרא על החלטת פארק השעשועים "סופרלנד" מסוף שנה"ל תשע"ג, להפריד בין המגזר היהודי לבין המגזר הערבי בימים בהם הפארק מארח מסיבות סיום שנה? (מומלץ לתת לתלמידים לספר ולשתף. בתום דבריהם לסכם ולתת תיאור של האירוע. חשוב שהמורה תתאר באופן אובייקטיבי את האירועים. חשוב שבדבריה המורה תתייחס לתיאור כפי שנמסר צ"י המחנך שנה את הפרשה, להחליט הנהלת הפארק ולשיקולי הדעת שבהסיס ההחלטה כפי שפורסמו בציתונות).
- מה חשבתם כששמעתם על החלטת הפארק? (לתת מקום לדעות השונות)
- הנהלת הפארק הסבירה שהיו עימותים בין בני נוער מכל המגזרים ושהבקשה להפרדה הגיעה גם מבתי ספר יהודים וגם מבתי ספר ערבים. מה הפנייה המשותפת הזו מספרת לנו? (לצורך את הילדים לפתח ראייה רחבה ורק ממדיית על האירוע)
- מי מכם אוהב פארקים כמו לונה פארק, סופר לנד... מי עולה על מתקני האקסטרים... מי מסתפק בקרוסלה? (טוב זה הזמן להודות שכל אנחנו המבוגרים עוד חולמים על המכונות המתנצלות...)
- האם לדעתכם יש קשר בין אפיון הפארק לבין העובדה שהתרחשו בו עימותים בין בני נוער ממגזרים שונים? (אתגרי, חוצה גבולות, מצורר ריגוש ותחושת סכנה)
- האם כתלמידים אתם חושבים שהצוות החינוכי צריך לעשות הכנה בקרב תלמידי לקראת ביקור באתר נופש או טיול שיש בו אתגר וריגוש? איזו הכנה? מדוע?
- האם כתלמידים אתם חושבים שהצוות החינוכי צריך לעשות הכנה בקרב תלמידי לקראת מפגשים רב תרבותיים בסביבה לא רשמית? איזו הכנה? מדוע?
- מי מכיר את המושג "רב תרבותיות", ומי יכול להסבירו? (מספר קהילות תרבותיות אשר מתקיימות בו זמנית כחלק מחברה אנושית אחת... קיום של תרבויות שונות זו לצד זו מתוך יחס דיאלוגי של כבוד. צ"פ ד"ר שפיק מסאלחה, 2004)
- באיזה תחום אתם מרגישים "רב תרבותיים" ובאיזה תחום אתם נפגשים בעיקר עם הדומים לכם? (הרשתות החברתיות בפרט והאינטרנט ככלל כחוצי גבולות תרבות, דת ולאום...)

חיבור חווייתי – נזמין את התלמידים להיזכר במקרה בו פגשו בילד, נער או מבוגר ישראלי מדת אחרת או ממגזר אחר בסיטואציה שהייתה משותפת לשניהם (עמידה בתור, מתן שירות, אשפוז יחד בבית חולים, חוג, טיול, חברים משותפים ועוד..)

נקרין שקופית עם איור של גלגל ענק שבמרכזו כתוב- **סופר ישראלנד?** ועל כל קרון נכתוב ביטוי כגון-

- סקרן אותי...
- הפחיד אותי...
- הפתיע אותי...
- קרב אותי...
- הרחיק אותי...
- למד אותי משהו חדש על עצמי...
- והורי חשבו על כך ש...
- קרון ריק - ?

כל תלמיד שמתנדב לספר על האירוע מוזמן להתייחס לקרונות השונים ולספר מה אותו מפגש עורר בו.

- מה הקשר בין הגלגל הענק לחוויית המפגש הרב תרבותי? (אתמל, אורל אחד, נפרדיט ומחולקריט, חווייתי, מפחיד ומולק, מחלק, מצורכ חש, מפתה, מסוכן, כיף)
- תנועות נוער, קייטנות ומתנסי"ם רבים בארץ ביטלו בשנה שעברה את האירועים שתכננו לקיים בסופרלנד. מדוע לדעתכם הגיבו כך ומה דעתכם על ההחלטה?
- האם החלטות כגון אלה מונעות אפליה ומקדמות הידברות רב תרבותית? (לאפער את מנצד הדעות בין החובה להצניש את מי שמפלה, מול הקריאה להדגיש סובלנות והידברות ולא לשחזר פאיצה והפרדה)
- האם ניתן לדעתכם להגיב בדרך אחרת שגם תגנה את ההפרדה וגם תעצור את מעגל הפגיעה וההאשמה ההדדית? (לצודד את הילדיט לאפער צל רציונות לקרוב לבבות דווקא בסופרלנד...)
- איזו אחריות צריך כל אחד מאיתנו להפגין במפגש הבינתרבותי? אילו קודים של התנהגות ימנעו מתח ויקדמו דו קיום?

התייחסויות גיבוי ומסרים שפורסמו:

שר החינוך, שי פירון, התקשר למורה שהופלה על מנת להביע תמיכה בו. "אני מזועזע נוכח תופעות מעין אלה אשר אין להם מקום בחברה הישראלית. אני רואה בחיים משותפים בין יהודים וערבים את אחד הערכים הבסיסיים עליהם מושתתת מגילת העצמאות. ערכים של שוויון, שותפות וסובלנות – הם בלב מדיניות משרד החינוך",

ח"כ אחמד טיבי (רע"מ-תע"ל) פנה ליועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, בבקשה להעמיד לדין את בעלי סופרלנד, שהודו כי הם מפרידים בין ילדים יהודים וערבים. בפנייתו הוא כתב כי מדובר בהפרה בוטה של החוק, ולמעשה בנקיטת מדיניות של הפרדה גזעית. בנוסף פנה ח"כ טיבי למפכ"ל המשטרה, יוחנן דנינו, בבקשה לסגירה מידית של סופרלנד עד לביורר העניין.

שרת המשפטים, ציפי לבני פנתה ליועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, בבקשה להנחות את גופי התביעה והאכיפה לבדוק את הנושא. "אם העובדות נכונות, זהו סימפטום חמור של דמוקרטיה חולה וצריך לטפל בכל תופעה כזו בחומרה", אמרה השרה. לבני אף מסרה כי בשבועות הקרובים כוונתה להגיש חוק הקובע שאפליה היא עבירה פלילית ושיאפשר נקיטת צעדים חמורים נגד ביטויי אפליה, גזענות והדרה, בין שמדובר בנשים, ערבים או עולים.

מתוך דף הפייסבוק של - חאלד שקרא, מחנך כיתה ז' בבית הספר אג'יאל... "אירוע על רקע לאומני גזעני ומחריד נוסף אני חווה על בשרי ונפשי והפעם השקט השוכן בתוכי זועק החוצה בכל הכוחות. כיצד אוכל למגר את זעמי והמרירות הקשה שאני חווה ברגע זה?"..... לא אוכל לתאר במלים את תחושותיי ואת מחשבותיי השלום בין שני העמים הינו משאת נפשו של כל ערבי..... "תלמידיי היקרים, אני מתנצל מראש! אין לי שמץ של מושג מה תהיה תגובתכם אך באמת השתדלתי. בזמן ששנה שלמה ניסיתי להנחיל לכם ערכים אנושיים שבראשיתם היא קבלת האחר, המציאות בחוץ אומרת אחרת."

תגובת הפארק: ברובם המכריע של ימות השנה, הסופרלנד פתוח לקהל הרחב, כמובן ללא כל הבדל בין מגזרים שונים באוכלוסיה. בחודש יוני, בתי ספר שונים מבקשים לערוך בסופרלנד אירועים לרגל סיום שנת הלימודים. הנהלת הסופרלנד קיבלה בקשות של בתי ספר יהודים וערביים כאחד, לקיים את האירועים בימים נפרדים. רק אתמול, למשל, התקבלו שתי הזמנות מבתי ספר ערביים, בהן התבקשו באופן מיוחד כי האירוע יהיה סגור לבתי ספר ערביים בלבד, ללא בתי ספר מהמגזר היהודי. בקשות דומות הגיעו גם מהמגזר היהודי."

"בקשות אלה הגיעו נוכח העובדה שמדובר בקהל של תלמידי תיכון וחטיבות ביניים, באירועי 'סוף שנה' קבוצתיים, דבר שהוביל למתח ואלימות בין קבוצות תלמידים שונות ממגזרים שונים. מדובר בפארק שעשועים ויש חשיבות מיוחדת לשמירה על הסדר ולמניעת אירועי אלימות בפארק. לכן, הנהלת הסופרלנד התחשבה בבקשות שקיבלה, ובחודש יוני 2013 נקבעו כמה ימים בודדים נפרדים לבתי ספר ממגזרים שונים. יחד עם זאת, הנהלת הסופרלנד רגישה מאוד לרצונם ולתחושותיהם של כל המבקרים. לכן, תיערך בימים הקרובים בדיקה מחודשת של ההחלטה להיענות לבקשות בתי הספר לקיים ימים נפרדים."

המפגש עם קהילת "מבקשי מקלט" בישראל

מפגשים רב תרבותיים מתרחשים כאמור יומיום בתוך ארצנו בקרב אזרחי המדינה, אולם, מפגשים רב תרבותיים מעצם הגדרתם הינם גם חוצי גבולות. ילדי ישראל פוגשים בשנים האחרונות ילדים ונערים מקהילות זרות, מתרבויות אחרות אשר מבקשים למצוא מקום ומקלט בישראל. לקהילת "מבקשי המקלט", המורכבת לרוב מפליטים ממדינות אפריקאיות יש נוכחות משמעותית המהווה אתגר חשוב לכולנו, ועל אחת כמה וכמה לילדינו.

ומהם הכוחות עמם באים ילדינו למפגש הרב תרבותי?

נדמה כי עבור ילדינו המפגש הרב תרבותי אמור להיות המשך ישיר לחוויה חוצת הגבולות שמזמנת הרשת החברתית, שמזמנים הפייסבוק, הטוויטר ודומיהם. ילדינו, שאמונים על הסרת מחיצות המקום והשפה, שיוצרים בשבריר שנייה קשר עם תרבות העולם הרחוקה, עשויים, אליבא דעולמם, לגלות סקרנות ופתיחות לזר, לשונה, ליצור קשר ולקבל את האחר.

יחד עם זאת, יש להתכונן עם ילדינו, באופן מושכל וגלוי למפגש הרב תרבותי.

חשוב שכולנו, אנשי החינוך וההורים נשוחח עם הילדים על תחושת הזהות והשייכות שלהם, על ה"פחד" מזרים ועל אתגר ההתמודדות עם אותן קהילות חיצוניות. מן הראוי הוא שכולנו נהיה קשובים לרחשי ליבם, לעמדותיהם ופחדיהם. וכמובן שנבהיר מעל לכל את ערך כבוד האדם וחירותו שכולנו מחויבים אליו.

השיח עם הילדים צריך להיות מאפשר ואותנטי, הומאני וערכי, ומחדד כישורי חיים.

לאורך כל השיחה ולסיכומה, העקרונות המנחים המומלצים הם:

- קהילת "מבקשי מקלט" היא קהילה במצב סיכון הנתונה לאיום.
- **החוק המוסרי וההומאניסטי בישראל**, מתוקף אמנת האו"ם, מאפשר להם לחיות כאן. עלינו לכבד חוק זה קודם כל מעצם מהותו המוסרית העמוקה וכמובן מעצם תוקפו המשפטי.
- **אדם הוא אדם הוא אדם**. (נמרוד אלוני). עלינו לשמור על צלם האנוש שלנו בכך שנשמור על ההבנה שגם מבקשי המקלט נבראו בצלם אנוש.
- לעזור לילדים לא להגיע לעמדה של **דה-הומאניזציה** של האחר.
- להזכיר את האיסור החמור והסיכון הגדול הטמונים **בתוקפנות** שנובעת מתחושת זרות, פחד ושנאה.

לשיקול דעתכם המקצועי - ניתן לבחור פעילות פתיחה המזמנת דיון בנושא, או לחילופין פשוט לזמן שיח רגשי – חינוכי. מצ"ב שלוש הצעות מהן ניתן לבחור פתיח לשיח בכיתה, ובהמשך קווים לדיון בכיתה.

במידה ובכיתות יעלו תכנים קיצוניים של חששות או לחילופין תוקפנות, אנא אל תהססו לעדכן את היועצת והמנהלת.

בנוסף מומלץ לקדם בברכה כל רעיון או יוזמה חברתית שיעלו התלמידים למען קידום תהליכי סובלנות וכבוד.

פעילות 1: להקריא את סיפורו של ברק, לשאול את השאלות לפי הסדר בו הן כתובות...

לראשונה מזה זמן רב, ברק לא מהר. הוא הלך לו ברחוב הראשי, מסתכל על החנויות אבל לא באמת רואה אותן, חוצה את הכביש, שקוע במחשבות. כבר חצי שנה שהם גרים כאן וסופסוף הוא מרגיש קצת בית. ההבנה שהגיע הקיץ ואיתו החופש חלחלה בו פתאום וזה היה נעים. כמו הבטחה למשהו טוב. בגן הציבורי הוא חתך ימינה לכיוון הבית, הוא ידע שאחותו הקטנה מחכה לו שם לבדה, כי אמא הייתה צריכה לצאת. אם לפני כמה שבועות הוא עדיין לא היה חש בנוח לדלג על גדר האבן שניצבה שם, הרי שכעת הכל נראה היה פשוט, ברק נכנס לגן בקפיצה. הייתה זו שעת בין ערביים והוא התפלא על השקט היחסי ששרר שם. כנראה שכל התינוקות כבר בבית, והצעירים עוד לא יצאו מהבית, ופתאום הגן הוא רק שלו. ברק המשיך ללכת כשלתע באו לעברו שני בחורים צעירים. הם נראו לו תיכונים או לפני גיוס. השניים הלכו, מעשנים, קצת מתנדנדים, נראו לו שיכורים. ומה שבטוח הם לא נראו לו מוכרים. אחד מהם נתקל בו בכתף. ברק נרתע ונסה להתרחק. השני אגף אותו וחסם אותו. ברק נסה ללכת מהצד אך כמו משום מקום, קמו מהספסל שליד עוד שלושה צעירים. האחד זרק בקבוק ויסקי ריק על הרצפה שהתנפץ בקול גדול. ברק הביט מסביב. לא היה שם איש מלבד חברת הצעירים. נפץ הזכוכית המשיך להדהד באוזניו. ולקח לו זמן לקלוט מה הם אומרים לו.

תגיד זה הגן שלך? שאל האחד? וברק שתק מנסה להמשיך ללכת ונחבט שוב ושוב בידיהם ובגופם. לא הבנת? זה שלך? מי אתה? מה אתה חושב לעצמך? הולך לך כמו מלך? מאיפה באת לכאן מצפון תל אביב? מהים? ... לך לך זה הגן שלנו. ברק נשך את שפתיו ונסה להתגונן. הוא זכר את עצת אחיו הגדול – מול חבורה אין לך סיכוי, תנסה להעלם, במיוחד אם הם שיכורים. ברק הלך שלושה צעדים לאחור כשהוא מועד על שברי הזכוכיות. אחד מהנערים זרק עליו את הסיגריה שלו, דחף אותו לרצפה על השברים, התקרב אליו ואמר לו באיום – זה, זה הגן שלי. שלי ואתה תיענש עכשיו על שהעזת לדרוך בשטח שלנו.

ברק הרגיש את שברי הזכוכית שורטים בעורו ... הוא עצם את עיניו והתחנן.

- אילו רגשות עולים בכם למשמע הסיפור? איזו כותרת תתאים לו?
- בלבכם - תנסו לדמיין ולאפיין את ברק, איך הוא נראה? בן כמה הוא? בן כמה אחיו הגדול, מה הוא לבש? מה צבע עיניו? לאן הוא הלך? האם יש לו חברה? במי הוא מאוהב? איזו מוזיקה הוא שומע? מה הסטטוס שלו בפייסבוק? מה התוכניות שלו לחופשה?
- כעת תדמיינו שברק הוא אח שלכם, או אחיין, או חבר קרוב....
- מה הרגש הראשון שעובר בכם? המחשבה הראשונה?
- כעת תדמיינו שברק הוא בן למשפחת מבקשי מקלט מסודן.
- מה הרגש הראשון שעובר בכם? המחשבה הראשונה?

פעילות 2:

לבקש מהילדים לענות על 3 ההנחיות שלהלן בזוגות, או כל אחד בלבו עם עצמו...

- חשוב על מישהו, שאתה אוהב, ממש אוהב ושאתה יכול למנות לפחות עשרה מאפיינים שבהם הוא דומה לך.
- חשוב על מישהו, שאתה אוהב, ממש אוהב ושאתה יכול למנות לפחות עשרה מאפיינים שבהם הוא שונה ממך.
- חשוב על מישהו שאתה לא מצליח להתחבר אליו ובכל זאת אתה יכול למנות לפחות עשרה מאפיינים שבהם הוא דומה לך.

דיון בעקבות כל אחת משתי הפעילויות:

- למי אני נמשך יותר? לדומים לי... לשונים ממני?
- מה קורה לי במפגש עם אחר או עם זר? ברשת? בין חברים? במשפחה? ברחוב?
- האם קרה לי שחשתי מחסום בפני מישהו אחר בגלל ההבדלים בינינו?
- האם קרה לי שחשתי פחד מפני מישהו אחר בשל זרות וחוסר הכרות עמו?
- האם קיים קשר לדעתכם בין פחד לבין שנאה?
- האם אצלכם נוצר פעם חיבור בין הפחד לבין השנאה?
- מה היה שם?
- איך קוראים לרגש הזה של שנאת האחר מתוך תחושת איום? - שנאת זרים
- מהי שנאת זרים? מהיכן נובע רגש זה? על מה הוא מגן? למה הוא גורם?

(שנאת זרים היא יחס צוין מצד חברי קבוצה מסוימת - חברה, תרבות, דת - אל חברי קבוצה אחרת. מקור המילה ביוונית ומשמעותה המילולית "פחד מהזר" או "אויב". שנאת זרים צלולה להשפיע על יצירת דעות קדומות ואף עלצנות. שנאת זרים אורמת לתופעה של דה-הומאניזציה של האחר - הצאתו כחסר ראיות, חסר ראיות, לא אוסרי ולא אנושי...)

- כיצד יכולה תופעת "שנאת זרים" להשפיע בחברה דמוקרטית? עם אילו ערכים בחברה הדמוקרטית מתנגשת הנטייה לשנאת הזר? (ערך השוויון, הסובלנות, החירות).

- מתי בהיסטוריה היהודית חוינו שנאת זרים (מתי לא? ...)
- איך מכונה שנאת הזרים שהופנתה כלפי העם היהודי?
- למה גרמה האנטישמיות?
- אילו זרים או מיעוטים חיים בחברה הישראלית?
- מי מכם יצר קשר הכרות או אפילו חברות עם ילד או נער מקהילת מבקשי המקלט?
- למי יצא לדבר עמם? לקבל מהם שירותים במסגרת עבודתם? להתאמן איתם? ועוד?
- מה חשבתם על המפגש עמם?
- מי חש פחד מפני קבוצת מבקשי המקלט?
- מי חש חמלה?
- מי חש כעס?
- מי חש משהו אחר?
- מה אתם יודעים עליהם?
- מדוע הם כאן?
- מה הרקע הפוליטי – מדיני – חברתי – כלכלי?
- מה אומר החוק הבינ"ל לגבי זכויות פליטים?
- מדוע הדבר מורכב יותר בישראל?
- כיצד אתם, בני הנוער, יכולים להתמודד עם הימצאותם של מבקשי מקלט בקרבתנו? (לאפשר מנעד תגובות – הן התגובות ההומאניות והן התגובות החרדות).
- האם יש לישראל מאפיינים אשר מאפשרים ומזמנים רב תרבותיות, סובלנות ופתיחות? היכן אתם מצליחים לזהות את המאפיינים הללו? מה אתם, כבני הנוער בישראל מרוויחים מהרב תרבותיות שבה?
- האם לדור שלכם יש מאפייני רב תרבותיות חוצי גבולות עמים וארצות? באיזו מציאות זה מתקיים בעיקר? אינטרנט, מדיה...
- האם יש דברים שבני הנוער בישראל יכולים לעשות למען קהילת מבקשי המקלט?
- מה יעזור לכולנו לא להיקלע למצבי שנאה ותוקפנות כלפי קהילת מבקשי המקלט?

לעזרתכם:

1. רקע פוליטי – מדיני

בשנים האחרונות חלה התגברות משמעותית בתופעת ההסתננות הבלתי-חוקית לישראל דרך הגבול עם מצרים. המסתננים מכונים - "מבקשי מקלט".

בישראל חיים כיום למעלה מ 10000 מבקשי מקלט, מהם למעלה מ-1000 ילדים. 80% מהם בקרוב הגיעו מאריתריאה ומסודן. אריתריאה הינה מדינה אפריקאית הנתונה למשטר רודני ולרדיפות. סודן מצויה מזה שני עשורים במלחמת אזרחים בין הצפון לדרום והחל מ 2003 גם טיהור אתני בחבל דארפור. מבקשי מקלט אחרים מגיעים ממדינות אחרות באפריקה, כולם נמלטים מטרור, מלחמה, רעב או בצורת. יש הטוענים כי מבקשי המקלט נעזרים במבריחי גבול בארצם אשר תמורת תשלום מבריחים אותם לתוך סיני, ושם הם מובילים אותם למלכודת מחנות עיניים ואלימות מתוך מטרה לסחוט כופר ממשפחותיהם.

אותם מבקשי מקלט אשר הצליחו להימלט מקשיי הקיום בארצם ומהתופת שבמחנות העינויים, מצליחים להגיע לישראל ולבקש מקלט. רובם מגיעים כמסתננים ונתפסים ע"י משטרת ישראל.

כמבקשי מקלט מוגדרים פליטים אשר מבקשים מחסה ומקום לחיות בו, ואשר לא ניתן לגרשם אל הארץ ממנה באו שכן הגרוש יעמידם בסכנת חיים.

2. רקע חוקי – משפטי

למדינת ישראל החובה והזכות לנהל את מדיניות ההגירה שלה. זכותה לשמור על גבולותיה ולקבוע כללים וחוקים ביחס לכניסה למדינה. ולהחיל כנדרש את החוק, על אחת כמה וכמה כשמדובר בסוגיות ביטחוניות.

יחד עם זאת, ביולי 1951, אחרי מלחמת העולם השנייה, נחתמה באו"ם, בעידוד מדינת ישראל הצעירה, אמנה בדבר מעמדם של פליטים (Convention Relating to the Status of Refugees) לפי האמנה לכל מדינה החובה המוסרית והמשפטית שלא לכלוא פליטים ולא להעניש את מי שלא ניתן לגרש. כמו כן מוגדר כי לפליט זכות שינהגו בו ללא אפליה מטעמי דת, גזע, או ארץ מוצא, לפליטים יש זכות לעבוד במדינה בה מצאו מקלט באותו אופן שבו המדינה המארחת מעניקה רשות עבודה לאזרחים זרים. האמנה מעניקה לבעלי מעמד פליט אף את הזכות לחינוך והזכות ליהנות משרותי רווחה.

מדינת ישראל נדרשת סביב נושא זה לסוגייה ביטחונית, חברתית, פוליטית וחוקית.

בהצלחה!

